

KALKINMA İŞBİRLİĞİ BAĞLAMINDA ALMANYA’NIN AFRİKA’YA YÖNELİK İLGİSİ VE POLİTİKALARI

Murat KALKAN*

ORCID: 0000-0002-7079-5238

Öz: Kalkınma işbirliği temel olarak, gelişmiş ülkelerin az gelişmiş yahut gelişmekte olan ülkelere yardımları anlamına gelmektedir. Bu bakımdan dünyada sosyo-ekonomik açıdan önde gelen devletlerden biri olan Almanya Federal Cumhuriyeti’nin de bahsedilen alanda kayda değer faaliyetlerinin olduğu bir gerçektir. Almanya’nın kalkınma işbirliği kapsamında odaklandığı bölgelerden bir tanesi olarak Afrika’nın son yıllarda dikkat çektiği de görülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada Almanya Federal Cumhuriyeti’nin Afrika’ya yönelik ilgisinin ve politikalarının, kalkınma işbirliği bağlamında, ele alınarak incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çerçevede öncelikle Almanya Federal Cumhuriyeti’nin Afrika’ya yönelik ilgisinin tarihi süreç içerisinde gelişimine bakılarak hâlihazırda Afrika politikasının odak noktaları tespit edilmiştir. Daha sonra ise Almanya Federal Cumhuriyeti’nin kalkınma işbirliği politikası irdelenerek mevcut durum ortaya konulmuş ve özel olarak da bu kapsamda Afrika’ya odaklanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Almanya, Kalkınma İşbirliği, Afrika.

---

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, murat.kalkan@istanbul.edu.tr

DOI: <https://doi.org/10.53662/esamdergisi.1343958>

Araştırma Makalesi
Research Article

Geliş Tarihi: 15/08/2023
Kabul Tarihi: 20/10/2023

Atıf / Cite as: Kalkan, M. (2023). Kalkınma İşbirliği Bağlamında Almanya’nın Afrika’ya Yönelik İlgisi ve Politikaları, *ESAM Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4 (2), 188-202.

GERMANY'S INTEREST AND POLICIES TOWARDS AFRICA IN THE CONTEXT OF DEVELOPMENT COOPERATION

Abstract: Development cooperation basically means the assistance of developed countries to underdeveloped or developing countries. In this respect, it is a fact that the Federal Republic of Germany, one of the economically leading states in the world, has significant activities in the mentioned field. In this context, it is seen that Africa has attracted attention in recent years as one of the regions that Germany has focused on. Therefore, this study aims to examine the Federal Republic of Germany's interest and policies towards Africa in the context of development cooperation. In this framework, firstly, the development of the Federal Republic of Germany's interest in Africa in the historical process is examined and the focal points of the current African policy are identified. Then, the development cooperation policy of the Federal Republic of Germany is analyzed and the current situation is presented, with a special focus on Africa in this context.

Keywords: Germany, Development Cooperation, Africa.

GİRİŞ

Kalkınma işbirliği, ihtiyaç sahibi ülkelerin sosyal ve ekonomik ilerlemesini desteklemek amacıyla gelişmiş devletlerin geliştirmekte olan devletlere yönelik yardım faaliyetlerini ifade eden terimdir. Dolayısıyla kalkınma işbirliği; insanlara hayatlarını maddi zorluklar olmadan, başkalarından bağımsız, şekillendirme hürriyetini sunan ve gelecek nesillerin güzel yarınlarıya sahip olmalarına katkı sağlama fonksiyonuna sahip bir araçtır. Bu açıdan bakıldığında özellikle Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri doğrultusunda gerçekleştirilmekte olan birçok uygulamanın da sosyal politikaların geniş çerçevesinin konusu olarak önem arz ettiği açıkça görülmektedir (Kayagil, 2020: 35-48). Bu alanda faaliyet gösteren ülkelerin arasında yer alan Almanya Federal Cumhuriyeti ise kamu kaynaklarından 2022 yılında 35 milyar ABD Doları'na denk gelen miktarda yardım yaparak, resmî kalkınma yardımlarında hem miktar olarak hem de Gayri Safi Milli Hâsıla (GSMH) içerisinde ayırdığı pay bakımından dünyada en başta gelen ülkelerden bir tanesi olarak dikkatleri üzerine çekmektedir (OECD, 2023b).

Almanya Federal Cumhuriyeti kalkınma işbirliği faaliyetlerini kapsamlı bir organizasyonel yapıyla yoksulluk, sosyal güvenlik, istihdam, ekonomik kalkınma, sosyal gelişme, sağlık, eğitim alanları başta olmak üzere, sosyal politikanın geniş anlamı içerisinde yer alan, birçok konuda uzun yıllardır gerçekleştirmektedir. Bu amaçla

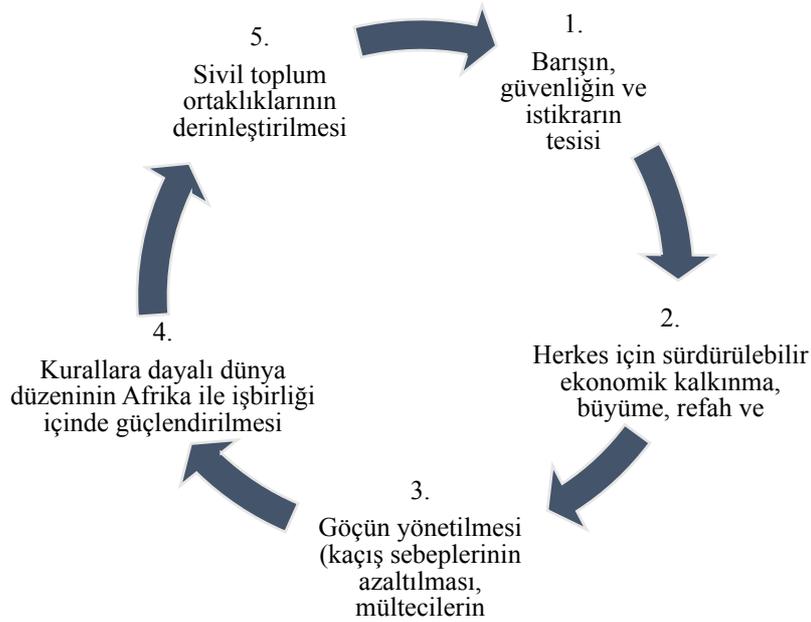

da başta Federal Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı (Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung-BMZ) olmak üzere birçok Alman kurum ve kuruluşunun sürdürülebilir kalkınma için duruma özel, ekonomik ve etkili hizmetler sağlayan yapılar olarak dünyanın birçok yerinde faaliyetler yürüttüğü bilinmektedir (Andersen, 2005: 54-65). Yine Almanya'nın kalkınma işbirliği bağlamında Afrika ülkelerine olan ilgisinin de son yıllarda giderek arttığı ve hatta Federal Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı'nın Afrika'ya özel bir strateji belgesi hazırladığı görölmektedir (bkz. Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (BMZ), 2023a). Dolayısıyla buradaki ilgi ve politikaların incelenerek panoramik bir görüntünün ortaya konulması aslında bu çalışmanın esas hareket noktasını teşkil etmektedir. Bu amaçla da makale üç aşama olarak yapılandırılmıştır. Birinci aşamada Almanya'nın Afrika kıtasına olan ilgisinin tarihi gelişimi ana hatlarıyla ele alınmıştır. İkinci adımda Almanya'nın kalkınma işbirliği politikasının temel prensipleri ve mevcut durumu incelenmiştir. Üçüncü ve son kısımda ise Almanya'nın Afrika'ya karşı olan ilgisi, politikaları ve güncel yaklaşımları kalkınma işbirliği perspektifiyle ele alınarak irdelenmiştir.

1. ANA HATLARIYLA ALMANYA'NIN AFRIKA'YA YÖNELİK İLGİSİNİN GELİŞİMİ

Almanya geç sanayileşen bir ülke olmakla birlikte kolonileşme yolunda hızlı adımlar atarak, kendisine Afrika'da -kısa süreli de olsa- 1885-1919 döneminde emperyalist güç olarak yer bulmayı başarmıştır (Tetzlaff, 2018: 95). Araya giren I. ve II. Dünya Savaşları Almanya Federal Cumhuriyeti ile Afrika ilişkisinde siyasi düzlemde bir kesintiyi beraberinde getirmiş ancak 1955'lerden itibaren yeniden bir canlanma yaşanmaya başlamıştır. Bu noktada aslında itici güç olarak ABD'nin kalkınma yardımı yoluyla komünizmin kontrol altına alınmasına yönelik baskılarının etkili olduğunu söylemek, yani siyasi bir güdüleyicinin varlığını ifade etmek lazımdır. Sonuçta 1970'li yıllardan itibaren Almanya Federal Cumhuriyeti'nin Afrika politikasında kalkınma işbirliği yaklaşımı iyice hâkim olmaya başlamış ve burada da başta Federal Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı ile Dışişleri Bakanlığı olmak üzere federal seviyede birçok kurum rol üstlenmiştir (Schmidt, 2007: 533-539; Schlegel & Ziai, 2021: 8-11). 1990'lardan itibaren ise -iki Alman devletinin birleşmesinin de tesiriyle- Federal Almanya Cumhuriyeti ile Afrika devletleri (özellikle de Sahra altı ülkeleri) arasında çok sayıda ortak çıkar ve karşılıklı ilgi belirmeye başlamış, ilişkiler gelişme eğiliminde olagelmıştır (Engel, 2005: 16). O dönemden itibaren de Almanya'da Afrika'ya yönelik bazı strateji belgelerinin ve kılavuzların yayımlandığı, bunların özellikle 2000'li yıllarda giderek fazlaştığı (bkz. Doğan, 2021: 148-149) ve de ağırlıklı olarak Almanya'nın kendi iç siyaseti bakımından önemli olan Afrika'dan göçler konusuna odaklanıldığı görölmektedir (Schlegel & Ziai, 2021: 4).

Şekil 1: Almanya'nın Mevcut Afrika Politikasının Odak Noktaları

Kaynak: Auswärtiges Amt, 2019: 5.

Bu noktada özellikle Federal Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı (BMZ) ile Dışişleri Bakanlığı tarafından deklare edilen strateji ve belgelerin belirleyici konumda oldukları vurgulanmalıdır (Schmidt, 2007: 539). Nitekim bahsedilen kapsamda 27 Mart 2019'da federal hükümetçe kabul edilen “*Afrika İle Derinleştirilmiş Bir Ortaklık - Federal Hükümetin Afrika Politikası Kılavuz İlkelerinin Devamı ve Geliştirilmesi*” (Alm. Eine vertiefte Partnerschaft mit Afrika -Fortschreibung und Weiterentwicklung der Afrikapolitischen Leitlinien der Bundesregierung) belgesinin Almanya-Afrika ilişkileri açısından önemli bir dönüm noktasını teşkil ettiği görülmektedir. Mezkûr belgede Avrupa'nın refahının, 'komşu' Afrika'nın refahıyla ayrılmaz bir şekilde bağlantılı görüldüğüne vurgu yapılarak Almanya'nın fırsatlardan nasıl istifade edebileceğine, risklerle mücadele şekline ve krizlerin üstesinden gelebilme yollarına dair açıklamalara yer verilmiştir. Buna ilaveten belgede Avrupa'nın ve Afrika'nın küresel kalkınmanın aktörleri şeklinde nitelendirildiği görülmekte, Afrika devletleriyle ortak işbirliklerinin ve bunların sunduğu fırsatların Almanya'nın ve Avrupa'nın çıkarına olacağı ifade edilmektedir (Auswärtiges Amt, 2019: 1-3).

Bahsedilenlerden hareketle de, yine aynı belgede, federal hükümetin Şekil 1'de resmedilen beş hedefe yönelik tedbirlere öncelik vereceğinin önemle vurgulandığı görülmektedir. Belgede zikredilen temel motivasyonları ise;

- i. Barışın, güvenliğin ve istikrarın tesisi: Afrika'daki birçok ülke ve bölgenin hâlihazırda silahlı çatışmalar maruz kalıyor olması, yani savaş ve şiddet, birçok

insanın hayatını ve refahını tehdit etmektedir. Bu ise, insanların bölgeden kaçmalarının ve düzensiz göçün esas sebebi olduğu gibi kalkınmayı da baltalamaktadır. Bunlar da Avrupa'ya etki etmektedir (Auswärtiges Amt, 2019: 6-9).

- ii. Herkes için sürdürülebilir ekonomik kalkınma, büyüme, refah ve istihdam: Afrika değil, ancak Afrika halkının çoğunluğu yoksuldur. Nitekim bazı ülkelerde etkileyici ekonomik büyüme oranları ile yoksulluk tezat oluşturmaktadır. Ülke ekonomilerinin hammaddelere bağımlılığının hala yüksek seviyelerde olduğu kıtada derinleşmiş eşitsizlikler, ekonomik bakış açılarının yetersizliği ve eğitime erişim eksikliği büyük bir çatışma potansiyeli barındırmaktadır. Yoksulluk ve açlıkla mücadele, hiç azalmayan bir ilgiye ihtiyaç duymaktadır. Hızlı nüfus artışının beraberinde taşıdığı zorlukları da dikkate alarak, gençlerin ve kadınların eğitim ve istihdama erişimini ve ekonomik ve sosyal kalkınmaya katılmalarını sağlamak önemlidir (Auswärtiges Amt, 2019: 10-17).
- iii. Göçün yönetilmesi (kaçış sebeplerinin azaltılması, mültecilerin desteklenmesi): 2014'ten beri Afrika'dan kaçış ve düzensiz göç hareketlerinin iyice arttığı görülmektedir. Kıtadaki devletlerin ülke içinde yerinden edilme, kaçış ve düzensiz göç problemleriyle başa çıkma konusundaki başarıları artmakta ve Afrikalı mültecilerin bir kısmı yine Afrika ülkelerine kabul edilmektedir. Ancak yine de Almanya ve Avrupa'nın büyük zorluklarla karşı karşıya kaldığı görülmekte ve bu durum önemli bir eylem ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Yani göç politikası Afrika politikasının ayrılmaz bir parçasıdır, kaçış ve düzensiz göçün sebeplerinin azaltılmasına ve kaçakçılık faaliyetlerinin durdurulmasına yardımcı olmak önemli bir görevdir (Auswärtiges Amt, 2019: 18-21).
- iv. Kurallara dayalı dünya düzeninin Afrika ile işbirliği içinde güçlendirilmesi: Barışı ve güvenliği tehdit eden hususları ve bunlara ilaveten yoksulluk, açlık, terörizm, organize suçlar veya iklim değişikliği gibi küresel sorunları çözmek ancak Afrikalı ortaklarla yakın işbirliği içerisinde gerçekleşebilir. Bunun için de güvenilir çok taraflı kurallar, kurumlar ve çerçeveler gerekmektedir (Auswärtiges Amt, 2019: 22-25).
- v. Sivil toplum ortaklıklarının derinleştirilmesi: Diyalog ve işbirliği sadece hükümetler arasında değil, toplumlar arasında da gerçekleşmelidir. Dolayısıyla vatandaşlar ve devlet dışı aktörler arasındaki temasların yoğunlaştırılması lazımdır. Bu bakımdan Afrikalı ortaklarla birlikte sivil toplumun hareket alanını korumak ve genişletmek için çalışmak; Afrika ve Almanya arasında eğitim,

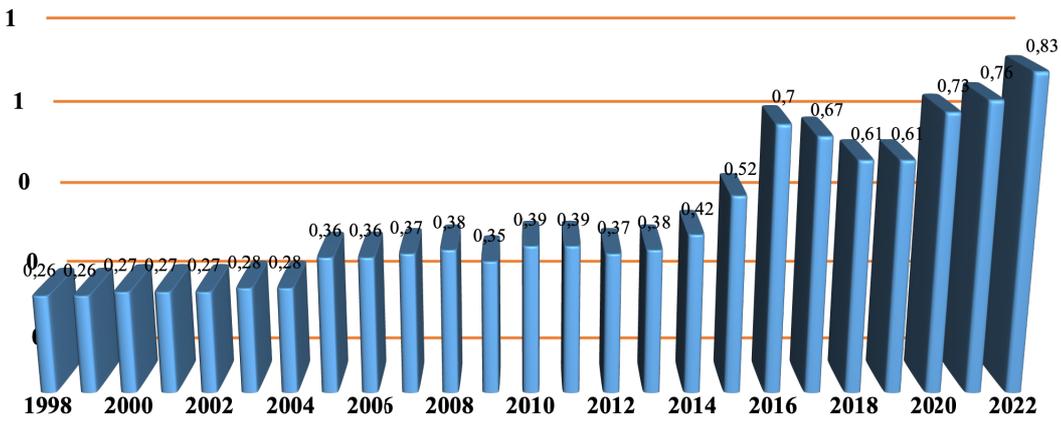
öğretim ve değişim alanlarındaki temasları –özellikle de gençlere odaklanarak– çoğunlaştırmak gerekmektedir (Auswärtiges Amt, 2019: 26-28).

şeklinde özetlemek mümkündür.

2. ALMANYA’NIN KALKINMA İŞBİRLİĞİ POLİTİKASI: TEMELLERİ VE MEVCUT DURUMU

Kalkınma işbirliği faaliyetlerine yönelik ilgisi uzun yıllara dayanan Almanya Federal Cumhuriyeti (detaylar için bkz. Korff, 1997), nüfus büyüklüğü açısından dünyada orta seviyede yer alan bir ülke olmasına rağmen, ekonomik performansı ve uluslararası ticaret bağlantıları bakımından ve de bunların bir sonucu olarak kalkınma işbirliğine ayırdığı para miktarı açısından önemli bir konumdadır. Bu noktada Almanya’nın kalkınma işbirliği yardımı sağlamasında etkili olan faktörlere ve güdüleyicilere bakıldığında ise tarihi, siyasi, ekonomik, ekolojik ve ahlâkî argümanlarla bir temellendirme yapıldığı görülmektedir (Andersen, 2005: 54-55).

Şekil 2: Almanya’nın Resmî Kalkınma Yardımlarının GSMH İçerisindeki Payı (%)

Kaynak: (Statistisches Bundesamt (Destatis), 2023) ve (OECD, 2023a) verileri kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Tarihi süreç içerisinde farklı federal hükümetlerce, değişen çevre şartlarının da etkisiyle, zaman zaman değişik hedeflerin belirlenmiş olması tabii olsa da Almanya’nın kalkınma işbirliği kapsamındaki faaliyetlerinin bir gelişme trendi sergilediği Şekil 2’den açıkça anlaşılmaktadır. Mesela 1998’de Almanya’nın resmî kalkınma yardımlarının GSMH’nin içerisindeki payı %0,26 iken bu oran 2022’de %0,83’e yükselmiştir. Bu noktada Almanya’nın 1990’ların başından beri kalkınma politikası kapsamındaki yardımlarını ilgili ülkenin iç siyasi, ekonomik ve sosyal şartlarını dikkate alarak gerçekleştirdiğini söylemek lazımdır. Dolayısıyla insan hakları, yargı güvencesi, siyasal katılım, piyasa dostu ve sosyal odaklı ekonomik düzen ile devlet faaliyetlerin

kalkınmaya yönelmesi gibi hususlara dikkat edildiği belirtilmektedir (Kevenhörster & Boom, 2009: 49).

Kalkınma işbirliği alanında Almanya'daki kurumsal yapılanmanın mevcut durumuna bakıldığında ise federal seviyede -her ne kadar sadece onun görevi olmasa da-Federal Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı'nın (BMZ) öne çıktığı ve ana sorumlu/taşıyıcı olarak bu konuda örgütlenmiş olduğu görülmektedir (Nuscheler, 2007: 672). Bu kapsamda kurumun faaliyetlerinin çerçevesini *Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri* ile *Paris İklim Anlaşması*'nin oluşturduğunu önemle vurgulamak lazımdır. Odak noktasına yoksulluk ve açlıkla mücadelenin yanı sıra sağlıklı insanlar için çevre çalışmalarını da konumlandıran Federal Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı, kendisini; sürdürülebilir, çevre dostu bir ekonomi için dünya çapında dönüşümü teşvik eden ve aynı zamanda barış, özgürlük ve insan haklarını güçlendiren bir dönüşüm bakanlığı olarak da görmektedir (Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (BMZ), 2023b).

Almanya'da hâlihazırda benimsenen kalkınma işbirliği anlayışına bakıldığında federal hükümetin küreselleşmeyi adil gerçekleştirme sorumluluğunu öne çıkararak hazırladığı *16. Kalkınma Politikası Raporu*'nda (Alm. 16. Entwicklungspolitischer Bericht der Bundesregierung) dört ana sütun üzerinde inşa edilmiş bir yaklaşımın benimsenmiş olduğu göze çarpmaktadır. Bunları;

- Artan genç nüfus için eğitime, eşitliğe, yoksullukla mücadeleye ve istihdam oluşturulmasına yatırım yaparak ortakların kendi inisiyatiflerini güçlendirmek
- Kamu yatırımlarına ek olarak özel yatırımların da güçlendirilmesiyle sürdürülebilir sanayi kalkınmasının oluşturulmasına imkân sağlamak
- İnovasyon ve teknoloji transferinde öncü olmak
- Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında adil ticaretin gerçekleştirilmesini sağlayarak kalkınmada ileriye doğru en büyük sıçrama imkânlarını oluşturmak

şeklinde özetleyerek sıralamak mümkündür. Yine bahsedilen raporda '*Birlikte kazanacak çok şey var!*' denilerek Afrika'nın Almanya'nın kalkınma işbirliği faaliyetleri açısından özel bir konumda olduğuna da vurgu yapıldığına dikkat etmek lazımdır (Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (BMZ), 2021b: 6-7).

3. ALMANYA'NIN KALKINMA İŞBİRLİĞİNDE AFRIKA: ARTAN İLĞİ, GELİŞTİRİLEN POLİTİKALAR VE GÜNCEL DURUM

Almanya'nın kalkınma işbirliğine yönelik ilgisi ve politikaları uzun yıllara dayandığı gibi bu kapsamda Afrika ülkelerine odaklanması da yeni değildir (detaylar için bkz. Weigt, 1964). Bununla birlikte son senelerde ilgisinin artarak devam ettiği de muhakkaktır. Bu çerçevede Afrika Birliği'nin *Gündem 2063 (Agenda 2063)* vizyon belgesiyle (bkz. African Union Commission, 2015) bağlantılı olarak Federal Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı'nca (BMZ) 2017 yılı Ocak ayında ilan edilen '*Afrika için Marshall Planı*' (detayları için bkz. Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (BMZ), 2017) dikkat çekicidir. Bu plan, aslında Almanya'nın G-20 dönem başkanlığı kapsamında uygulamaya konulmuş olmakla birlikte Federal Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı ile Afrika ülkeleri arasındaki ortaklıklar için 'yeni' bir başlangıcı temsil etmiştir. Burada Almanya'nın başta Dünya Bankası olmak üzere diğer paydaşlarla birlikte Afrika ülkelerini '*reform odaklı*' bir şekilde ekonomik şartlarını iyileştirmeye ve özel yatırımcılara cazip hâle gelmelerini sağlamaya bir yönlendirme anlayışı vardır. Bunun altında ise artan nüfus için ancak bu şekilde yeterli düzeyde istihdam oluşturulabilecekleri düşüncesi yatmaktadır. Çünkü projeksiyonlara göre Afrika 2050'ye kadar tüm fırsatları ve riskleriyle birlikte dünyanın en büyük işgücü potansiyeline sahip olacaktır ve bu bakımdan Afrikalı milyonlarca genç insan da işe, eğitim ve sağlık hizmetlerine, barınacak mekâna ve altyapıya ihtiyaç duyacaktır (Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (BMZ), 2021a: 4-5).

Almanya Federal Cumhuriyeti Hükümeti'nin Eylül 2021 tarihli *16. Kalkınma Politikası Raporu*'nda da Afrika'ya özel bir atıf yapılması Almanya açısından kıtaya verilen önemin aslında bir göstergesi olmaktadır. Raporla özellikle Afrika'nın ekonomik bakımdan gelişme potansiyeline dikkat çekilerek dünyanın en büyük serbest ticaret bölgesinin kıtada oluşturulduğu ve bunun da AB iç pazarının uygulamaya geçirilmesiyle kıyaslanabilecek bir gelişme olduğu belirtilmektedir. Yine raporda Afrika'da -yukarıda değinilen nüfus artışı kaynaklı istihdam oluşturulmasına katkı sağlama zorunluluğunun yanında- yenilenebilir enerji kaynaklarına (güneş, rüzgâr ve yeşil hidrojen gibi) yatırım yapılmasının da elzem olduğu ifade edilmekte; ancak bu sayede ileride Afrika'nın kendi enerji ihtiyacını karşılayabilmesinin mümkün olacağı ve ancak bu şekilde Paris Anlaşması'nda öngörülen iklim hedeflerine ulaşılabileceğine dikkat çekilmektedir. Dolayısıyla bunların sadece Almanya'nın değil, Avrupa'nın da meselesi olduğu dillendirilmekte; aksi takdirde 'olumsuz' sonuçlarla yüzleşmenin

kaçınılmaz olacağına vurgu yapılmaktadır (Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (BMZ), 2021b: 6-7).

Tüm bu bahsedilenler ise aslında Almanya'nın kalkınma işbirliği politikasına Federal Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan yeni bir strateji belgesi olarak yansımıştır. Yıllar içerisinde yaşanan gelişmeler, değişen şartlar ve Almanya'nın 16. Kalkınma Politikası Raporu'nda benimsenen anlayış (Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (BMZ), 2023a: 4), 24 Ocak 2023 tarihinde düzenlenen bir basın toplantısıyla, '*Afrika İle Birlikte Geleceği İnşa Etmek*' (Gemeinsam mit Afrika Zukunft gestalten) başlıklı yeni bir strateji belgesinin ilan edilmesini beraberinde getirmiştir (Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (BMZ), 2023c). Afrika'nın muazzam bir şekilde büyümesine ve değişmesine ve bu doğrultuda da onun gelişme seyrinin hem Almanya hem de Avrupa için önemine vurgu yapan bu belge; yaşanan jeopolitik, demografik ve ekonomik çalkantıların Afrika'nın kalkınmasına olumsuz etki ettiği düşüncesinden hareket edilerek hazırlanmıştır (Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (BMZ), 2023ç).

Almanya Federal Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanı Svenja Schulze'nin ifadesine göre amacı Afrika'yla birlikte küresel yapısal politikaları oluşturmak şeklinde belirlenen stratejinin üç kapsayıcı hedef gözetildiği görülmektedir. Bunları ise;

- Afrika Birliği (AfB) ve üye devletleri tarafından belirlenen kalkınma hedeflerini (Gündem 2063) yapısal politika yaklaşımlarıyla desteklemek
- Bozulmamış bir çevrede herkes için onurlu ve güvenli bir yaşama yönelik küresel dönüşümde Afrikalı ortaklarla birlikte çalışmak
- Kriz zamanlarında komşu kıtayla görünür bir şekilde ve dayanışma içinde işbirliği yapmak

şeklinde sıralamak mümkündür (Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (BMZ), 2023a: 1-4). Dolayısıyla Almanya'nın Afrika ile kalkınma işbirliği politikasının, yeni strateji kapsamındaki yaklaşımlarla daha sosyal, ekolojik ve feminist hâle geldiğini (Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (BMZ), 2023ç); temelde altı noktaya odaklanarak sürdürülebilir geleceği tasarlamaya çalıştığını söylemek mümkündür (bkz. Şekil 3).

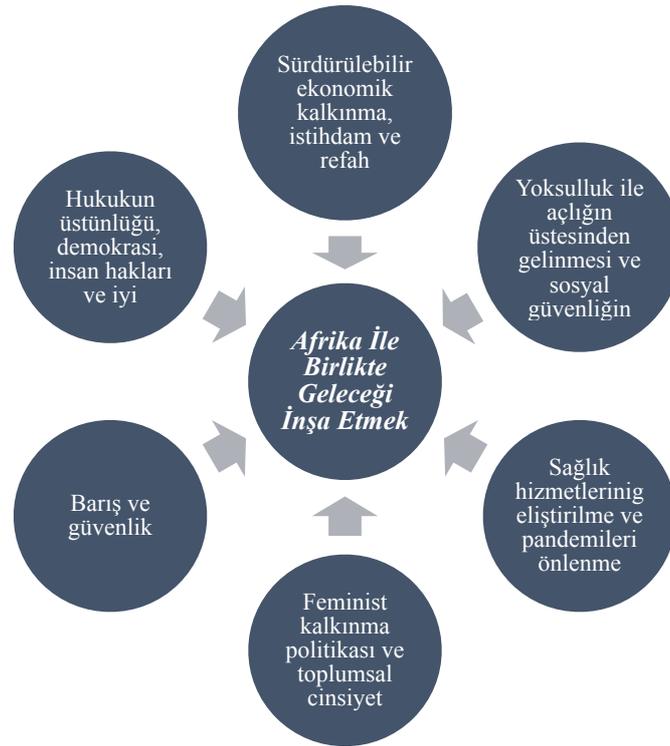
Alman Federal Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı, Afrika Stratejisi'nde başarılı olabilmek için;

- Avrupalı ve Afrikalı ortaklarıyla işbirliğini artırmayı,

- dönüştürücü bir etki elde edebilmek için ikili projeleri çok taraflı süreçlere giderek daha fazla dâhil etmeyi,
- yeni stratejik ittifaklar (iklim ve kalkınma ortaklıkları gibi) kurmayı ve özel yatırımları harekete geçirmenin yeni yollarını geliştirmeyi

öncelemektedir. Dolayısıyla bu stratejiyle hem yeni işbirliği şekillerinin geliştirilmesi hem de yeni araçların hayata geçirilmesi esas kabul edilmektedir (Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (BMZ), 2023a: 30-32).

Şekil 3: Federal Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı'nın Afrika Stratejisinin Odak Noktaları

Kaynak: (Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (BMZ), 2023a: 8) kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Tabii Almanya'nın Afrika ülkelerine yönelik kalkınma işbirliği faaliyetlerine odaklanırken, Almanya'nın bu ülkelerle olan ekonomik ilişkilerine de bakmak lazımdır. Çünkü çeşitli strateji belgelerinde ifade edilen politikaların etkisiyle Afrika'nın Almanya nezdinde artan önemi hiç şüphesiz ekonomik ilişkilerde de kendini göstermektedir. Nitekim Almanya ile Afrika ülkeleri arasındaki ticaret verileri irdelendiğinde son yıllarda giderek büyüyen rakamların olduğu ve adeta bir patlamanın yaşandığı görülmektedir. 2022 yılı için bir inceleme yapıldığında Almanya ile Afrika ülkeleri arasındaki ticaret hacminin 59,8 milyar Avro'ya ulaşarak bir rekora eriştiği, aynı zamanda da bu rakamın 2021'e göre %21,3 fazlaştığı anlaşılmaktadır. Burada ithalat ve ihracat rakamlarına ayrı ayrı bakıldığında ise 2022 yılı içerisinde hem mutlak

olarak hem de bir önceki yıla göre artış nispeti olarak Almanya'nın Afrika ülkeleriyle olan ekonomik ilişkilerinde ithalatın ihracata göre daha ağırlıklı bir konumunun olduğu görülmektedir. Buna göre 2022 yılında Almanya Afrika ülkelerinden 33,4 milyar Avro'luk ithalat yapmışken bu ülkelere 26,4 milyar Avro'luk da ihracat gerçekleştirmiştir. Bu rakamlar bir önceki yıllara kıyaslandığında ise ithalatın %27,4 buna mukabil ihracatın da %14,5 yükselmiş olduğu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bu rakamlar, Afrika ülkelerinin Alman ekonomisi için giderek önem kazandığını ve bu ülkelerin Almanya ile işbirliğine olan ilgisinin de arttığını göstermektedir (Afrika-Verein der deutschen Wirtschaft (AV), 2023).

Güncel durumda 33 Afrika ülkesiyle¹ kalkınma işbirliği yürüten BMZ'nin Afrika'nın uluslararası seviyedeki organizasyonlarıyla da ortaklık yaparak faaliyetlerini gerçekleştirdiği bir gerçektir (Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (BMZ), 2023a: 8). Bu kapsamda Afrika Birliği, Almanya'nın 2003'ten bu yana düzenli bir şekilde destek verdiği önemli bir örgüt olarak dikkat çekmektedir. Almanya-Afrika Birliği arasındaki kalkınma işbirliği güncel durumda temel olarak;

- Barış ve toplumsal uyum (İyi bir yönetim, barışın geliştirilmesi, krizlerin önlenmesi ve göç/işgücü göçü alanlarında)
- Sürdürülebilir ekonomik kalkınma, eğitim ve istihdam (Afrika serbest ticaret bölgesinin geliştirilmesi, dijitalleşme, sınır ötesi altyapı programları ile mesleki eğitim ve istihdamın teşvik edilmesine yönelik bölgesel yaklaşımlar alanlarında)
- Sağlık, sosyal güvenlik ve nüfus politikası (Pandemi önleme ve kontrolü alanında)

gibi hususlarda yoğunlaşmıştır. En son gerçekleşen 9 Kasım 2022 tarihli toplantıyla da Federal Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı Afrika Birliği'ne toplam 60 milyon Avro taahhüt etmiş ve 'feminist kalkınma işbirliği', 'dijitalleşme' ile 'pandemi kontrolü' alanlarına tekrar vurgu yapmıştır (Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (BMZ), 2023d). Yine Afrika Birliği'yle sıkı bir şekilde çalışan Afrika Kalkınma Bankası (AfDB) da Almanya'nın kalkınma işbirliği açısından stratejik bir aktör olarak dikkat çekmektedir. %4,1'lik payıyla Afrika Kalkınma Bankası'ndaki en büyük Avrupalı hissedar olan Almanya'nın; bankayla başta iklim olmak üzere, toplumsal cinsiyet eşitliği, bölgesel entegrasyon ve altyapı

---

¹ Bunlar alfabetik sırayla şunlardır: Benin, Burkina Faso, Cezayir, Çad, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Etiyopya, Fas, Fildişi Sahili, Gana, Güney Afrika, Güney Sudan, Kamerun, Kenya, Libya, Madagaskar, Malavi, Mali, Mısır, Moritanya, Mozambik, Namibya, Nijer, Nijerya, Ruanda, Senegal, Sierra Leone, Somali, Sudan, Tanzanya, Togo, Tunus, Uganda, Zambiya (bkz. Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (BMZ), 2023ç).

konularına odaklanarak işbirliği yaptığı önemle hatırlanmalıdır (Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (BMZ), 2023e).

SONUÇ

Almanya Federal Cumhuriyeti'nin Afrika'ya yönelik kalkınma işbirliği eksenindeki ilgisi ve politikaları esasen 1955'lerden itibaren şekillenmeye başlamış, 1970'lerde ivmelenmiş ve bu durum 1990'larda Doğu-Batı Almanya birleşmesinden sonra da iyice hissedilir hâle gelmiştir. Bununla birlikte 2017 senesi Almanya'da Afrika Yılı olarak tasarlanırken yine o günlerde G-20 dönem başkanlığını yapan Almanya'nın bir dizi politika kılavuzu ilan ederek Afrika'ya yönelik kalkınma işbirliği faaliyetlerine artan ilgisini bariz bir şekilde ortaya koyduğu anlaşılmaktadır. Bunu müteakip yayınlanan *16. Kalkınma Politikası Raporu*'nda da Almanya Federal Cumhuriyeti hükümetince Afrika'ya özel bir yer verilmiştir. Burada Afrika'nın 2050'ye kadar neredeyse iki kat artacağı öngörülen nüfusu, büyüyen 'pazar' vb. faktörlerin temel güdüleyiciler olarak belirlediği görülmektedir. Nitekim Almanya-Afrika ekonomik ilişkileri 2022 yılı itibariyle 59,8 milyar Avro'luk bir ticaret hacmiyle önemli bir büyüklüğe erişmiştir. Bunun sonucunda da Almanya'nın kalkınma işbirliği faaliyetlerini federal seviyede yürüten Federal Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı'nın 33 Afrika ülkesiyle ikili ilişkiler kurması ve ayrıca başta Afrika Birliği (AfB) ve Afrika Kalkınma Bankası olmak üzere farklı uluslararası örgütlerle ortaklık yapması hiç şüphesiz tesadüf değildir. Çünkü «*Almanya'nın olduğu kadar Avrupa'nın kaderi de Afrika'da düğümlenmektedir*» anlayışı aslında meselenin Almanya açısından özünü ortaya koymaktadır.

Hakem Değerlendirmesi

Dış bağımsız

Yazarların Katkısı

Bu çalışmada yer alan tüm başlıklar tek yazara aittir.

Çıkar Çatışması

Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek

Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

KAYNAKÇA

African Union Commission. (2015). *Agenda 2063: The Africa We Want*. 10 Ağustos 2023 tarihinde https://au.int/sites/default/files/documents/36204-doc-agenda2063_popular_version_en.pdf adresinden erişildi.

Afrika-Verein der deutschen Wirtschaft (AV). (2023). *Der deutsch-afrikanische Handel boomt-07.02.2023*. 01 Haziran 2023 tarihinde, https://www.afrikaverein.de/fileadmin/user_upload/0207_PM_Der_deutsch-afrikanische_Handel_boomt.pdf adresinden erişildi.

Andersen, U. (2005). Deutschlands Entwicklungspolitik im internationalen Vergleich. *Informationen zur politischen Bildung*. (286), 54–65.

Auswärtiges Amt. (2019). *Eine vertiefte Partnerschaft mit Afrika: Fortschreibung und Weiterentwicklung der Afrikapolitischen Leitlinien der Bundesregierung*. Berlin.

Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (BMZ). (2017). *Afrika und Europa – Neue Partnerschaft für Entwicklung, Frieden und Zukunft (Eckpunkte für einen Marshallplan mit Afrika)*. Berlin.

Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (BMZ). (2021a). *Der Marshallplan mit Afrika – Bilanz und Ausblick*. Berlin.

Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (BMZ). (2021b). *EINWELT–unsere Verantwortung: Globalisierung gerecht gestalten (16. Entwicklungspolitische Bericht der Bundesregierung)*. Berlin.

Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (BMZ). (2023a). *Gemeinsam mit Afrika Zukunft gestalten: Die Afrika-Strategie des BMZ*. Berlin.

Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (BMZ). (2023b). *MINISTERIUM: Grundsätze und Ziele*. 30 Mayıs 2023 tarihinde, <https://www.bmz.de/de/ministerium/grundsaeetze-ziele> adresinden erişildi.

Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (BMZ). (2023c). *Neue Afrika-Strategie des BMZ: Jobs für die größte Jugendgeneration aller Zeiten-24.01.2023*. 01 Haziran 2023 tarihinde, <https://www.bmz.de/de/aktuelles/aktuelle-meldungen/neue-afrika-strategie-des-bmz-137724> adresinden erişildi.

Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (BMZ). (2023ç). *DIE NEUE AFRIKA-STRATEGIE DES BMZ: Gemeinsam mit Afrika Zukunft*

gestalten. 01 Haziran 2023 tarihinde, <https://www.bmz.de/de/laender/bmz-afrika-strategie> adresinden erişildi.

Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (BMZ). (2023d). *ZUSAMMENARBEIT MIT REGIONALORGANISATIONEN: Afrikanische Union*. 01 Haziran 2023 tarihinde <https://www.bmz.de/de/laender/afrikanische-union> adresinden erişildi.

Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (BMZ). (2023e). *Afrikanische Entwicklungsbank*. 02 Haziran 2023 tarihinde <https://www.bmz.de/de/ministerium/internationale-organisationen/afrikanische-entwicklungsbank> adresinden erişildi.

Doğan, R. (2021). Almanya'nın Afrika'daki Kurumları, *Africana-İnönü Üniversitesi Uluslararası Afrika Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 145-161.

Engel, U. (2005). Deutschland, Afrika und die Entstehung gemeinsamer Interessen. *Aus Politik und Zeitgeschichte*. (4/2005). 11-17.

Kayagil, M. E. (2020). *Küresel Yoksullukla Mücadele ve Kalkınma İşbirliği*. Ankara: Türk Metal Sendikası Yayınları.

Kevenhörster, P., Boom, D. (2009). *Entwicklungspolitik*, Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Korff, R. (1997). *Der Stellenwert der Entwicklungspolitik in der Bundesrepublik Deutschland (Working Paper Universität Bielefeld, Fakultät für Soziologie, No: 273)*, Bielefeld.

Nuscheler, F. (2007). *Entwicklungspolitik*. S. Schmidt, G. Hellmann, R. Wolf (Ed.), *Handbuch zur deutschen Außenpolitik* (ss. 672-683) içinde. Wiesbaden VS Verlag für Sozialwissenschaften.

OECD. (2023a). 30 Mayıs 2023 tarihinde <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=TABLE1> adresinden erişildi.

OECD. (2023b). *Official development assistance (ODA)*. 01 Haziran 2023 tarihinde, <https://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-standards/official-development-assistance.htm> adresinden erişildi.

Schlegel, A. & Ziai, A. (2021). *Die deutsche Afrikapolitik: Erneuerung einer ungleichen Zusammenarbeit?*. Paris: Institut Français des Relations Internationales.

Schmidt, S. (2007). Afrika südlich der Sahara. S. Schmidt, G. Hellmann, R. Wolf (Ed.), *Handbuch zur deutschen Außenpolitik* (ss. 532-544) içinde. Wiesbaden VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Statistisches Bundesamt (Destatis). (2023). *ffentliche Entwicklungszusammenarbeit Deutschlands 1998 bis 2020*. 30 Mayıs 2023 tarihinde, <https://www.destatis.de/DE/Themen/Staat/Oeffentliche-Finanzen/Entwicklungszusammenarbeit/Tabellen/oeffentliche-entwicklungszusammenarbeit.html> adresinden erişildi.

Tetzlaff, R. (2018). *Afrika: Eine Einführung in Geschichte, Politik und Gesellschaft*. Wiesbaden: Springer VS.

Weigt, E. (1964). *Beiträge zur Entwicklungspolitik in Afrika: Zur aktuellen Problematik der Entwicklungsländer-Wirtschaftliche und soziale Probleme der neuen Staaten Ostafrikas*, Köln und Opladen: Westdeutscher Verlag.